

Nr 641

Av fru **Mogård** och herr **Björkman**, om ökat skydd för valhemligheten.

(Lika lydande med motion nr 548 i Första kammaren)

Genom särskilda anordningar vid förrättningen av allmänna val har skapats garantier för att valhemligheten skall vara så till vida bevarad, att ingen annan skall kunna iakttaga *hur* den enskilde väljaren röstar. Där emot är det ingenting som hindrar var och en att efter valet taga reda på *vilka personer som röstat* och vilka som underlåtit att göra detta. Detta sammanhänger med att den i och för ett val upprättade röstlängden anses såsom offentlig handling, även sedan den vid valtillfället blivit försedd med föreskrivna anteckningar om utövad rösträtt.

Detta är betänkligt redan från den synpunkten att uteblivet valdeltagande i många fall icke beror på försummelse eller likgiltighet utan i själva verket utgör en sorts valhandling. Den röstberättigade kan ha blivit tveksam beträffande den politik som förs av parti, som han förut givit sin röst, men är icke beredd att stödja något av de andra.

Härtill kommer, att den nuvarande möjligheten att efter ett val taga reda på vilka personer som underlåtit att rösta kan utsätta dessa för obehag av olika slag på arbetsplatsen eller i den miljö där de hör hemma, något som i en demokratisk samhällsordning icke kan anses tolerabelt. Partiorganisationernas tilltag att med stöd av avskrifter av den avprickade röstlängden från föregående val bearbeta de s.k. »röstskolkarna» för att förmå dem att rösta på ett visst sätt vid det kommande valet står illa i överensstämmelse med den enskilde medborgarens anspråk på personlig integritet. Det lär till och med ha förekommit, att valförrättaren under pågående val ansett sig skyldig att, på begäran av röstande, för denne uppge, huruvida vissa nämnda personer utövat sin rösträtt eller icke, en åtgärd som kan ge möjligheter till mer eller mindre stötande påtryckningar under det pågående valet.

Fria val innebär också frihet att rösta *om* man vill, och även denna frihet bör vara omgärdad med garantier i rimlig omfattning. Så är icke förhållandet i nu gällande system.

Föreliggande problem togs upp i en motion (II: 304) till 1964 års riksdag. Konstitutionsutskottet (utlåtande nr 10, år 1964) avstyrkte motionen, och riksdagen fattade beslut i enlighet därmed.

Utskottet framhöll såsom självklart, att *röstlängderna* skall anses som offentliga handlingar. Ingen har bestritt detta. Var och en måste inför ett val vara berättigad kontrollera detta för valproceduren grundläggande aktstycke.

När utskottet i sitt utlåtande framhöll »som otänkbart att avprickning av röstande sker i en handling, som är undandragen offentligheten» förbigicks det nu föreliggande problemet. Detta gäller, som ovan anförts, huruvida den *särskilda handling som valnämndens avprickning i längden om utövad rösträtt utgör* bör vara underkastad offentlighetsprincipen. Åtgärden har ingen annan funktion än att möjliggöra kontroll över att ingen rösttar mera än en gång och, vid sammanräkningen, att antalet avlämnade valkuvert överensstämmer med antalet avprickningar. Dessutom bör framhållas att, när det gäller frågan om antalet avgivna röster, är det antalet avlämnade valkuvert som äger vitsord.

Sammanräkningen måste givetvis, såsom utskottet framhöll, ske »inför öppna dörrar», men inga bärande skäl kan anföras för att allmänheten därvid eller senare skall äga rätt att undersöka vilka personer som röstat och vilka som avstått därifrån.

Erforderliga författningsändringar bör således ske för att skydda den enskilde medborgaren från obehörig kontroll av sådant slag. En möjlighet är att låta sådana bestämmelser som finns i lagen om val till riksdagen §§ 83, 84 och 87 beträffande valsedlarna — dessa skall efter sammanräkningen i särskilda omslag, försedda med minst två närvarandes sigill, förvaras intill utgången av den tid, för vilken valet gäller — tillämpas jämväl beträffande den till valet hörande, avprickade röstlängden. En annan utväg är att i lagen om inskränkningen i rätten att utbekomma allmänna handlingar införa föreskriften, att sådan längd icke får till annan utlämnas, såvida icke, med hänsyn till det ändamål för vilket utlämnandet åstundas och omständigheterna i övrigt, trygghet kan anses vara för handen, att den ej kommer att missbrukas genom att för annan yppa huruvida viss person utövat rösträtt eller ej.

Eventuellt föreliggande behov av tillgång till längden i och för vetenskaplig eller statistisk bearbetning skulle därvid mycket väl kunna beaktas. Vid utlämnandet bör i så fall erforderliga förbehåll göras.

Författningsändringar av här angivet slag bör självfallet omfatta även röstlängd vid kommunala val.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag till ytterligare förstärkning av skyddet för valhemligheten vid allmänna val.

Stockholm den 28 januari 1970

Britt Mogård (m)

Folke Björkman (m)